

มาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืชและการส่งออก สินค้าเกษตรของไทย

ยุพา หาญบุญทรง¹

ประเทศไทยเป็นสมาชิกขององค์การการค้าโลก (World Trade Organization หรือ WTO) การดำเนินการค้าขายระหว่างประเทศต้องปฏิบัติตามพันธกรณี และข้อตกลงที่กำหนดโดย WTO ซึ่งดำเนินงานภายใต้ นโยบายของการค้าเสรี ประเทศสมาชิกจะต้องยกเลิก การเก็บค่าอากรหรือภาษีศุลกากร โดย WTO ได้ กำหนดมาตรการต่างๆ หลายมาตรการด้วยกัน เพื่อ เป็นข้อกำหนดในการค้าระหว่างประเทศที่ประเทศ สมาชิกต้องปฏิบัติตาม มาตรการสุขอนามัยและ สุขอนามัยพืช (Sanitary and Phytosanitary Measures หรือ SPS) เป็นมาตรการที่มีผลกระทบโดยตรงต่อ ประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศเกษตรกรรม มาตรการ สุขอนามัยและสุขอนามัยพืช คือ มาตรการที่กำหนด ขึ้นเพื่อใช้ควบคุมสินค้าเกษตรและอาหารไม่ให้เกิดโทษ ต่อชีวิต และ/หรือผลเสียต่อสุขภาพของชีวิตมนุษย์ พืช และสัตว์ รวมทั้งการป้องกันศัตรูพืช มิให้เข้ามา แพร่ระบาดและสร้างความเสียหายในประเทศ โดย มาตรการดังกล่าวนี้จะต้องไม่ก่อให้เกิดอุปสรรคทาง การค้า ประเทศที่นำเข้าสินค้าเกษตรและอาหาร จะใช้ มาตรการนี้ต่อสินค้านำเข้า แต่บางกรณีพบว่า ประเทศ นำเข้าอ้างการใช้มาตรการ SPS เพื่อใช้เป็นเครื่องมือ ในการกีดกันการนำเข้าสินค้าเกษตรและอาหาร

อนึ่งมาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืชเป็น มาตรการที่แต่ละประเทศกำหนดมาตรการนี้ขึ้น โดยครอบคลุมทั้งด้านกฎหมาย กฎข้อบังคับ ข้อกำหนด และระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับหลักเกณฑ์คุณภาพของ

ผลิตภัณฑ์ ขั้นตอนและวิธีการผลิต การตรวจสอบ วิเคราะห์ การอนุมัติและออกใบรับรองกักกันต่างๆ โดยมาตรการที่ออกมาต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของ ความเป็นไปได้ในการตรวจวิเคราะห์และมีเหตุผลทาง วิทยาศาสตร์ในการอ้างอิงตลอดจนต้องเป็นที่ยอมรับ และสอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศ ได้แก่ มาตรฐานความปลอดภัยของอาหาร (Codex Alimentarius Commission หรือ CODEX) มาตรฐานในการควบคุม โรคของสัตว์ (The International Office of Epizootics หรือ IOE) และมาตรฐานการอารักขาพืช (The International Plant Protection Convention หรือ IPPC) หลักเกณฑ์สำคัญ ในการกำหนดมาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืช นั้นมี 4 ประการ คือ

1. หลักมาตรฐานสากล (Priority of International Standards)

สมาชิกสามารถใช้มาตรการสุขอนามัยตามหลัก สากลหรือกำหนดขึ้นใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐาน สากลทั้งนี้ต้องสะดวกต่อการนำมาใช้และเป็นที่ยอมรับ ได้โดยที่สามารถกำหนดค่าให้สูงกว่ามาตรฐานสากล ได้หากมีข้อพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์สนับสนุน

2. หลักความเท่าเทียมกัน (Concept of Equivalence)

สมาชิกแต่ละประเทศสามารถใช้มาตรการ สุขอนามัยที่แตกต่างกันในการคุ้มครองความปลอดภัย ให้กับผู้บริโภคของตนแต่ทั้งนี้สมาชิกต้องยินยอมนำเข้า สินค้าจากประเทศอื่นหากประเทศดังกล่าวสามารถ แสดงให้เห็นว่า มาตรฐานการสุขอนามัยที่ถือปฏิบัติ อยู่นั้นให้ความปลอดภัยไม่ต่ำกว่าเกณฑ์ความปลอดภัย ที่ประเทศผู้นำเข้ากำหนดและประเทศผู้นำเข้าสามารถ ตรวจสอบขั้นตอนการผลิตได้หากมีการร้องขอ

¹ สาขาภูมิวิทยา ภาควิชาพืชศาสตร์และทรัพยากร การเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

3. หลักการประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment)

สมาชิกต้องมั่นใจต่อมาตรการสุขอนามัยที่นำมาใช้ว่ามีวิธีการประเมินความเสี่ยงที่ชัดเจนและเหมาะสมกับการดำรงชีวิตของมนุษย์ พืช สัตว์

4. หลักความโปร่งใส (Transparency)

สมาชิกต้องใช้มาตรการสุขอนามัยอย่างโปร่งใส โดยต้องนำมาตรฐานสากลมาใช้และในกรณีที่น่ามาตรการที่มีใช้สากลมาใช้ประเทศผู้ออกมาตรการนั้นต้องส่งระเบียบ กฎเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติให้สมาชิกอื่นๆ ได้ทราบและแสดงข้อคิดเห็นล่วงหน้าก่อนมีผลบังคับใช้ นอกจากนี้ต้องมีคำชี้แจงวัตถุประสงค์และเหตุผลที่ต้องใช้มาตรการดังกล่าว ยกเว้นแต่กรณีฉุกเฉิน เช่น ป้องกันการระบาดของเชื้อโรคหรือแมลง

อนึ่งภายใต้ข้อตกลงที่เกี่ยวข้องกับการค้าสินค้าเกษตรที่บังคับใช้มาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืชนั้นจะต้องยอมรับการใช้อนุสัญญาว่าด้วยการอารักขาพืชระหว่างประเทศ (International Plant Protection Convention : IPPC) เพื่อให้มีการกำหนดมาตรฐานระหว่างประเทศโดยให้ความมั่นใจแก่ประเทศภาคีสมาชิกว่า มาตรการที่ใช้ปกป้องคุ้มครองสุขอนามัยพืชจากศัตรูพืชร้ายแรงมีความโปร่งใส ไม่นำไปใช้โดยปราศจากเหตุผลทางวิทยาศาสตร์จนเป็นอุปสรรคทางการค้า อนุสัญญา IPPC นั้นคุ้มครองสุขอนามัยทั้งพืชที่เพาะปลูกและพืชป่า โดยศัตรูพืชนั้น หมายถึง ชนิดสายพันธุ์ของพืช จุลินทรีย์ สัตว์ และแมลง ที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อพืชหรือผลิตภัณฑ์ของพืชและผลิตภัณฑ์จากพืชซึ่งได้กำหนดประเภทศัตรูพืชควบคุม (Regulated Pests) เป็น 2 ประเภท ได้แก่ ศัตรูพืชกักกัน (Quarantine Pest) และศัตรูพืชควบคุมที่ไม่เป็นศัตรูพืชกักกัน (Regulated non-Quarantine Pest) นอกจากนี้ยังครอบคลุมถึงการจัดทำวิเคราะห์ความเสี่ยงศัตรูพืช ตลอดจนดำเนินการเฝ้าระวัง การระบาด การแพร่กระจายของศัตรูพืช ตลอดจนจัดสร้างระบบการสำรวจ ติดตาม จัดทำข้อมูลศัตรูพืช ตรวจสอบศัตรูพืช การกำหนดพื้นที่ปลอดศัตรูพืช และจัดทำบัญชีรายชื่อศัตรูพืชและความเสี่ยงของศัตรูพืช โดยประเทศสมาชิกมี

พันธกรณีที่ต้องปฏิบัติตามมาตรการ SPS เมื่อมีการเจรจาการค้าสินค้าเกษตรระหว่างประเทศ ประเทศผู้นำเข้าจะขอรายชื่อศัตรูพืชและข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับศัตรูพืชของสินค้านั้นๆ จากประเทศคู่ค้าที่ต้องการส่งออก เพื่อนำไปวิเคราะห์ความเสี่ยงของศัตรูพืชก่อนพิจารณาตัดสินใจนำเข้าสินค้านั้น หากประเทศผู้ส่งออกไม่สามารถส่งรายชื่อศัตรูพืชหรือไม่มีข้อมูลประกอบการพิจารณาและวิเคราะห์อย่างเพียงพอตามเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ จะทำให้ไม่สามารถส่งออกสินค้านั้นได้ เพราะประเทศคู่ค้าอาจไปซื้อสินค้านั้นจากประเทศอื่นที่มีข้อมูลทางด้านศัตรูพืชพร้อมมากกว่า

ในสถานการณ์ปัจจุบันมีการแข่งขันทางการค้าโดยเฉพาะสินค้าเกษตรสูงมาก โดยประเทศที่พัฒนาและความพร้อมจะกำหนดมาตรการในรูปแบบใหม่ๆ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการค้ามาใช้มากขึ้น มาตรการ SPS และอนุสัญญา IPPC นั้นมีผลกระทบโดยตรงต่อประเทศไทยในฐานะเป็นทั้งผู้ส่งออกและผู้นำเข้าสินค้าเกษตร ดังนั้นการเตรียมข้อมูลรายชื่อศัตรูพืช การวิเคราะห์ความเสี่ยงของศัตรูพืช ตลอดจนการจัดทำระบบเฝ้าระวังและติดตามศัตรูพืชของแต่ละพืชที่ส่งออกอย่างเป็นระบบและได้มาตรฐานสากลจึงจำเป็นต้องเร่งดำเนินการอย่างเร่งด่วน และจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยนักวิชาการที่มีความชำนาญในเฉพาะด้านศัตรูพืช โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักอนุกรมวิธานที่สามารถตรวจจำแนกชนิดอย่างถูกต้อง ตลอดจนเข้าใจระบบนิเวศ การแพร่ระบาดและความเสี่ยงของศัตรูพืชได้อย่างดี แต่ในปัจจุบันประเทศไทยกำลังขาดแคลนนักอนุกรมวิธานและมีจำนวนลดน้อยลงทุกปี ทำให้มีปัญหาในการดำเนินงานด้านศัตรูพืชต่างๆ ตามข้อกำหนดในอนุสัญญาอารักขาพืชระหว่างประเทศ และ SPS จึงทำให้ประเทศไทยประสบปัญหาการส่งออกสินค้าการเกษตรอยู่เสมอ เนื่องจากไม่สามารถปฏิบัติให้เป็นไปตามเงื่อนไขของประเทศผู้นำเข้าสินค้าเกษตรได้ อย่างไรก็ตามการทำความเข้าใจและให้ความรู้แก่สาธารณชนให้ทราบถึงความสำคัญในเรื่องมาตรการ SPS และอนุสัญญา IPPC นั้นเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อกระตุ้น

ให้เกิดการพัฒนาบุคลากร และส่งเสริมการบูรณาการ
งานด้านมาตรการสุขอนามัยพืชของประเทศไทยให้
เป็นระบบและเป็นมาตรฐานที่ยอมรับในระดับสากล
ต่อไป

บรรณานุกรม

- Guidelines for Surveillance. 2003. International Standards for
Phytosanitary Measures No6. FAO, Rome.
- Guidelines for Pest Risk Analysis. 1996. International Standards
for Phytosanitary Measures No2. FAO, Rome.
- ISPM No 27. 2006. Diagnostic protocols for regulated pests
Sanitary and Phytosanitary Measures and the World Trade
Organization. 2008. Available: [http://www.fas.usdagov/
info/factsheets/sps.asp](http://www.fas.usdagov/info/factsheets/sps.asp)